

Av. Arb. Erhan KAYA LL.M.

**SENETLE İSPAT ZORUNLULUĞU
VE DELİLLERİN SERBESTÇE
DEĞERLENDİRİLMESİ**

FİLİZ KİTABEVİ

İSTANBUL

2025

Ağustos 2025

ISBN: 978-625-5957-96-2

BASKI - CİLT

Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım
Petrol Ürünleri Sanayi ve Tic. Ltd. Şti.
Matbaacı Sertifika Numarası: 77398

YAYINLAYAN

Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım
Petrol Ürünleri Sanayi ve Tic. Ltd. Şti.
Cemal Yener Tostyalı Cad. No: 57/A (113)
Vefa-Fatih/İSTANBUL
Tel: (212) 527 0 718
(850)441 0 359
Faks: (212) 519 20 71

www.filizkitabevi.com

bilgi@filizkitabevi.com

Yayıncı Sertifika Numarası: 77398

Copyright© Bu kitabın Türkiye'deki yayın hakları Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım Petrol Ürünleri San. ve Tic. Ltd. Şti.'ne aittir. Her hakkı saklıdır. Hiçbir bölümü ve paragrafı kısmen veya tamamen ya da özet halinde, fotokopi, faksimile veya başka herhangi bir şekilde çoğaltılamaz, dağıtılamaz. Normal ölçüyü aşan iktibaslar yapılamaz. Normal ve kanunî iktibaslarda kaynak gösterilmesi zorunludur.

Hayatımıza yeni bir pencere açan oğlum Sipan Rohan'a.

Tüm güzelliklerin onu bulması ümidiyle.

ÖNSÖZ

Bu çalışma Prof. Dr. Varol Karaaslan'ın danışmanlığında yazdığım aynı isimli yüksek lisans tezinin kitaplaştırılmış halidir. İlk akademik çalışmam olması nedeniyle biraz da duygusal bir yaklaşımla eserin tez haline sadık kalmak istedim. Bu nedenle ufak düzeltme ve eklemeler haricinde esaslı değişiklikler yapılmamıştır.

Çalışmada senetle ispat kuralının uygulanmasında meydana gelen tartışma ve zorluklar yargı kararlarına yansıyan örnekleri ile işlenmeye çalışılmışsa da yüksek lisans tezi olması sebebiyle de doğrudan uygulamaya yönelik bir çalışma niteliğinde değildir. Konunun daha kapsamlı bir çalışmayı gerektirdiği muhakkaktır. Bu nedenlerle ilerleyen zamanlarda uygulama örneklerinin ağırlığını arttırmak suretiyle yeniden ele almayı ümit ediyorum.

Eserin meydana gelmesini borçlu olduğum insanlara da teşekkür etmek istiyorum:

Lisans döneminden beri öğrencisi olmaktan onur duyduğum, kendisini tanımış olmayı büyük bir şans olarak gördüğüm, medeni usul hukukunu bana sevdiren, akademik ahlak ve duruşunu her zaman örnek alacağım, yoğun iş temposu arasında bana zaman ayırarak tez danışmanlığımı üstelenen, gerek tez sürecinde gerek bu eserin basım sürecinde gerekse ihtiyaç duyduğum her anda destek ve ilgisini benden esirgemeyen hocam Prof. Dr. Varol Karaaslan'a,

Ve aynı şekilde kendisi ile bir yol yürümeyi kendim için büyük bir şans olarak gördüğüm, her zaman olduğu gibi bu süreçte de hem işte hem evde yükümü taşıyan, desteğini hiç esirgemeyen, bana olan güveniyle güç bulduğum, sıra arkadaşım, iş arkadaşım, hayat arkadaşım, meslektaşım, Av. Ronay Akay Kaya'ya,

Her zaman olduğu gibi bu çalışma süresince de dayanışmasını, bilgisini ve en önemlisi dostluğunu benden esirgemeyen meslektaşım Av. Yasin Ataç'a,

Tüm kalbi duygularımla teşekkür ediyorum. Kendilerine minnettarım.

Av. Arb. Erhan KAYA LL.M.

Şişli, Haziran 2025.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	V
İÇİNDEKİLER.....	VII
KISALTMALAR LİSTESİ	XIII
ÖZET.....	XV
ABSTRACT	XVI
GİRİŞ	1

BÖLÜM 1

SENETLE İSPAT ZORUNLULUĞU KURALI VE KURALIN İSTİSNALARI

1. Genel Olarak	5
2. Tarihçesi	10
2.1. Roma Hukukunda	10
2.2. Fransız Hukukunda	12
2.3. Türk Hukukunda	15
3. Senet Kavramı	17
3.1. Tanımı.....	17
3.2. Unsurları	18
3.3. Türleri	20
3.3.1. Adi Senetler.....	20
3.3.2. Resmî Senetler	24
3.3.3. Elektronik Senetler	26
4. Kuralın Uygulama Alanı	27
4.1. Genel Olarak	27
4.2. Senetle İspat, Hukuki İşlemlerde Uygulanır	27

4.2.1. Genel Olarak	27
4.2.2. Önem Arz Eden Hususlar.....	29
4.2.2.1. Hukuki İşlem Benzeri Filler	29
4.2.2.2. İhtar ve Tebligatlar	30
4.2.2.3. Ayıp Bildirimi	31
4.2.2.4. Sözleşmeler	33
4.2.2.5. Borcun İfası.....	34
4.2.2.5.1. Genel Olarak	34
4.2.2.5.2. Yapmama Borcu	35
4.2.2.5.3. Yapma Borcu	35
4.2.2.5.4. Verme Borcu	38
4.3. Senetle İspat Miktar veya Değeri Kanunun Öngörmüş Olduğu Miktarı Aşan Hukuki İşlemlerde Uygulanır.....	43
4.4. Senetle İspat Hukuki İşlemin Tarafları Bakımından Uygulanır.....	46
5. Senetle İspat Kuralının İstisnaları.....	47
5.1. Genel Olarak.....	47
5.2. Delil Başlangıcı	48
5.2.1. Genel olarak	48
5.2.2. Unsurları.....	50
5.2.2.1. Bir Belge Bulunmalıdır	50
5.2.2.2. Belge, Aleyhine İbraz Edilecek Kişiden Sâdir Olmalıdır	51
5.2.2.3. Uyuşmazlık Konusu Hukuki İşlemi Muhtemel Göstermelidir	54
5.2.3. Delil Başlangıcı Örnekleri Ve Özellik Arz Eden Bazı Deliller	56
5.2.4. Delil Başlangıcının Delil Değeri	66
5.3. Delil Sözleşmesi	70
5.4. Manevi İmkânsızlık Halleri	76
5.4.1. Yakın Akrabalar Arasındaki Hukuki İşlemler.....	76
5.4.2. Senede Bağlanmaması Teamül Olan Hukuki İşlemler.....	78
5.5. Maddi İmkânsızlık Halleri	83
5.5.1. Yangın, Deniz Kazası, Deprem Gibi Hallerde Yapılan İşlemler.....	83
5.5.2. Hukuki İşlemlerde İrade Bozukluğu İle Aşırı Yararlanma İddiaları	84
5.5.2.1. Genel olarak	84

5.5.2.2. Yanılma (Hata).....	85
5.5.2.3. Aldatma (Hile).....	86
5.5.2.4. Korkutma (İkrah).....	90
5.5.2.5. Aşırı Yararlanma (Gabin).....	91
5.5.3. Üçüncü Kişilerin Muvazaa İddiaları	92
5.5.4. Senedin Kaybolması Hali.....	95
5.6. Ticari Defterlerle İspat.....	98
5.7. Taraf Muvafakati	100
6. Senede Karşı Senetle İspat Kuralı ve İstisnaları	102
7. Senetle İspat Kuralına Dair Doktrin Görüşleri	108

BÖLÜM 2

SENETLE İSPAT KURALI BAKIMINDAN ÖNEM ARZ EDEN İLKELER

1. Adil Yargılanma Hakkı	113
1.1. Genel Olarak	113
1.2. Pozitif Hukuk Düzenlemeleri	116
1.3. Niteliği	117
1.4. Unsurları	118
1.4.1. Makul Süre İçinde Yargılanma Hakkı.....	119
1.4.2. Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkı	123
1.4.2.1. Hukuki Dinlenilme Hakkı	125
1.4.2.1.1. Niteliği	125
1.4.2.1.2. Dayanakları ve Kapsamı	127
1.4.2.1.3. Unsurları	130
1.4.2.1.3.1. Bilgilendirme Hakkı.....	130
1.4.2.1.3.2. Açıklama Hakkı	133
1.4.2.1.3.3. İspat Hakkı.....	133
1.4.2.1.3.4. Dikkate Alınarak Değerlendirilme Hakkı	134
1.4.2.1.3.5. Gerekçeli Karar Hakkı	135
1.4.2.2. İspat Hakkı	137

1.4.2.2.1. Genel Olarak	137
1.4.2.2.2. Gelişimi.....	138
1.4.2.2.3. Niteliği ve Dayanakları	139
1.4.2.2.4. Sınırları	143
2. Hâkimin Delilleri Serbestçe Değerlendirmesi İlkesi	145
2.1. Genel Olarak.....	145
2.2. Kanuni Dayanakları	147
2.3. Uygulama Alanı	149
2.4. İspat Hakkı ile İlişkisi	152
2.5. Sınırları	153
2.5.1. HMK m. 189 Hükmünde Sayılan Haller	153
2.5.2. Delil Sözleşmesi.....	154
2.5.3. Hâkimin Şahsi Bilgisini Kullanma Yasağı.....	155
2.5.4. Kararın gerekçeli Olma Zorunluluğu	157
2.6. Delillerin Serbestçe Değerlendirilmesinin Denetimi	159

BÖLÜM 3

SENETLE İSPAT KURALININ ADİL YARGILANMA HAKKI VE HÂKİMİN DELİLLERİ SERBESTÇE DEĞERLENDİRMESİ İLKESİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

1. Sınırlamanın Anayasaya Uygunluk Denetimi	167
1.1. Genel Olarak	167
1.2. Senetle İspat Kuralının Hukuki Niteliği ve Amacı	168
1.3. Adil Yargılanma Hakkının Sınırlanabilirliği Tartışması.....	173
1.3.1. Genel Olarak Temel Hakların Sınırlandırılması Rejimi	173
1.3.2. Herhangi Bir Sınırlama Sebebi İçermeyen Hakların Sınırlandırılması	176
1.3.2.1. Genel olarak	176
1.3.2.2. Doktrindeki Görüşler.....	177
1.3.2.3. Anayasa Mahkemesinin Tutumu	179
1.3.2.3.1. 2010 Değişikliğinden Önce.....	180

1.3.2.3.1.1. Sınırlama Sebebi Bulunmayan Hakların Sınırlandırılmasını Mümkin Olmadığına Dair Kararları.....	180
1.3.2.3.1.2. Sınırlama Sebebi Bulunmayan Hakların Sınırlandırılmasının Mümkin Olduğuna Dair Kararları.....	182
1.3.2.3.1.3 Aykırılık Kararı Vermekle Beraber Hakkın Sınırlama Sebebinin Tartışılmadığı Kararlar	183
1.3.2.3.2. 2010 Değişikliğinden Sonra	183
1.3.2.4. Kanaatimiz	186
1.4. Sınırlamanın Denetimi	191
1.4.1. Sınırlama Kanunla Yapılmalıdır	191
1.4.2. Sınırlama Anayasanın Sözüne ve Ruhuna Uygun Olmalıdır	193
1.4.3. Sınırlama Ölçülü Olmalıdır	195
1.4.4. Sınırlama Hakkın Özüne Dokunmamalıdır	201
2. Senetle İspat Kuralı ile Medeni Yargılamanın Amacı	206
3. Senetle İspat Kuralının Gerekli Olup Olmadığına Dair Görüşümüz	214
3.1. Genel Olarak	214
3.2. Kuralın Muhafazasına Yönelik Gerekçelerin Değerlendirilmesi	214
3.3. Kuralın Kaldırılmasına Yönelik Değerlendirmelerimiz.....	221
3.4. Kanaatimiz	223
SONUÇ	225
KAYNAKÇA	233

KISALTMALAR LİSTESİ

AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AMKD	: Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi
AY	: Anayasa
AYM	: Anayasa Mahkemesi
BAM	: Bölge Adliye Mahkemesi
§	: Bölüm
bkz	: Bakınız
C	: Cilt
DFİF	: Destekleme Fiyat İstikrar Fonu
dp	: Dipnot
E	: Esas
EİK	: Elektronik İmza Kanunu
ETK	: Eski Ticaret Kanunu
GÜHFD	: Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
HD	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HUMK	: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İBK	: İçtihadı Birleştirme Kararı
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K	: Karar
m	: Madde
NK	: Noterlik Kanunu

XIV

PTT	: Posta ve Telgraf Teşkilatı
RG	: Resmi Gazete
S	: Sayı
s	: Sayfa
T	: Tarih
TBK	: Türk Borçlar Kanunu
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
vd.	: ve devamı

OBLIGATION OF PROOF WITH BONDS AND FREELY EVALUATION OF EVIDENCE

ÖZET

Senetle ispat kuralı, kanunun öngördüğü miktarı aşan hukuki işlemlerin ispatının yine kanunun öngördüğü kesin delillerle yapılması ile miktarı fark etmeksizin kesin delillere karşı gerçekleştirecek ispatın yine kesin delillerle yapılmasını zorunlu kılan iki kuraldan oluşan ispat hukuku kuralıdır. Kesin delillerden olan senet delilinin uygulama alanının genişliği nedeniyle kural genel olarak ‘senetle ispat kuralı’ olarak ifade edilmektedir.

Kuralın hukukumuzdaki uzun geçmişine rağmen (1879) kuralın uygulama alanı konusunda doktrin ve yargı kararlarında pek çok noktada fikir ayrılıkları bulunmaktadır. Bu durum içtihat birliğinin sağlanmasına engel olduğu gibi hukuki belirsizliğe de neden olmaktadır. Kuralın oluşturduğu bu hukuki belirsizlik tek başına hak kayıplarına neden olmaktadır.

Senetle ispat kuralı, ispat faaliyetini sınırlandırması nedeniyle ispat hakkına yönelik bir sınırlama niteliğindedir. İspat hakkının, hukuki dinlenilme hakkının unsuru olması ve hukuki dinlenilme hakkının ise adil yargılanma hakkının unsuru olması sebebi ile kural sırasıyla ispat hakkı, hukuki dinlenilme hakkı ve adil yargılanma hakkının sınırlandırılması niteliğindedir. Yanı sıra kural, hâkime delilleri serbestçe değerlendirme ve takdir etme yetkisi tanımadığından dolayı hukukumuzda kabul edilmiş olan hâkimin delilleri serbestçe değerlendirme ilkesinin de bir istisnası niteliğindedir.

İspat, hukuki dinlenilme hakkı ve nihayetinde adil yargılanma hakkına yönelik bir sınırlama niteliğinde olan senetle ispat kuralının, adil yargılanma hakkının temel bir hak olması sebebiyle sınırlama, Anayasanın temel hakların sınırlandırılması için öngördüğü usul ve ölçütlere uygun olmalıdır. Fakat kuralın Anayasaya uygunluğu tartışmalı bir haldedir.

Yargılamanın ve kuralın amacı da göz önüne alındığında senetle ispat kuralının dezavantajları, hukuk yargılamasına sağladığı avantajlarından daha fazladır. Kuralın tümden terk edilerek hâkimin delilleri serbestçe değerlendirmesi ilkesine etkinlik kazandırılması daha isabetli olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Senet, İspat, Adil Yargılanma, Delillerin Değerlendirilmesi,

ABSTRACT

The rule of “Proving by Deed” is a rule of the Law of Proof that consists of two rules, which obliges the proof of legal transactions exceeding the amount imposed by the law again with the definite evidence imposed by the law, and the proof against definite evidence regardless of the amount to be performed over definitive evidence. The rule is generally expressed as the “Proving by Deed” because of the wide application area of the proof by a promissory note, which is one of the definitive proofs.

There are disagreements on many points in doctrinal and judicial decisions about applying the rule despite its substantial history in our law (1879). This not only prevents the Stare Decisis but also causes legal uncertainty. This legal uncertainty caused by the rule alone causes a loss of rights.

The rule of “Proving by Deed” has the quality of being a limitation on the right of proof because it limits the activity of proof. Since the right of proof is the element of the right to be heard, and since the right to be heard is the element of the right to a fair trial, the right of proof is the limitation of the right to be heard, and the right to a fair trial, in this order respectively. The rule is also an exception to the principle of a judge’s free evaluation of evidence, which is accepted in our law because it does not allow a judge to evaluate and appreciate the evidence freely.

Since the rule of “Proving by Deed”, which is a limitation on the right to proof, legal hearing, and ultimately, fair trial, is a fundamental right of the right to a fair trial, the limitation must comply with the procedures and criteria imposed by the constitution regarding the limitation of the fundamental rights. However, the constitutionality of the rule is still controversial. When the purpose of the trial and the rule are considered, the disadvantages of the rule of “Proving by Deed” are more than the advantages it provides to civil justice. It will be more appropriate to abandon the rule completely and to give effect to the principle of the judge’s free evaluation of evidence.

Keywords : Deed, Proof, Fair Trial, Evaluation of Evidence